

MUSTAQILLIK YILLARIDA MILLATLAR O‘RTASIDAGI MUNOSABATLAR: FALSAFIY TAHLIL

Paxriddinova D

Farg‘ona davlat univeristeti
akademik litsey tarix fani o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada O‘zbekiston mustaqillikka erishgan davrdan boshlab millatlararo munosabatlarning shakllanishi, rivojlanish bosqichlari hamda ularning falsafiy tahlili yoritilgan. Millatlararo totuvlik va bag‘rikenglik tamoyillari mamlakatda olib borilayotgan siyosiy, ijtimoiy va ma’naviy islohotlarning asosiy yo‘nalishlaridan biri sifatida ko‘rib chiqiladi. Maqolada falsafaning ijtimoiy integratsiyadagi o‘rni, insonlararo muloqotning axloqiy asoslari, madaniyatlararo dialogning milliy xavfsizlik va ijtimoiy barqarorlikka ta’siri tahlil etiladi. Mustaqillik yillarida millatlararo munosabatlarning yangi bosqichga ko‘tarilishi — “Yangi O‘zbekiston” g‘oyasining falsafiy poydevori sifatida izohlanadi.

Kalit so‘zlar: millatlararo munosabatlar, falsafa, bag‘rikenglik, totuvlik, ijtimoiy barqarorlik, madaniyatlararo muloqot, Yangi O‘zbekiston, identifikatsiya, ijtimoiy integratsiya, milliy siyosat.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются становление, этапы развития межэтнических отношений и их философский анализ со времен обретения Узбекистаном независимости. Принципы межэтнического согласия и толерантности рассматриваются как одно из основных направлений проводимых в стране политических, социальных и духовных реформ. В статье анализируется роль философии в социальной интеграции, нравственные основы межличностного общения, влияние межкультурного диалога на национальную безопасность и социальную стабильность. Подъем межэтнических отношений на новый уровень в годы независимости объясняется как философская основа идеи “Нового Узбекистана”.

Ключевые слова: межэтнические отношения, философия, толерантность, гармония, социальная стабильность, межкультурный диалог, Новый Узбекистан, идентичность, социальная интеграция, национальная политика.

ANNOTATION

This article examines the formation, stages of development of interethnic relations and their philosophical analysis since the independence of Uzbekistan. The principles of interethnic harmony and tolerance are considered as one of the main directions of political, social and spiritual reforms carried out in the country. The article analyzes the role of philosophy in social integration, the moral foundations of interpersonal communication, and the impact of intercultural dialogue on national security and social stability. The rise of interethnic relations to a new level during the years of independence is explained as the philosophical basis of the idea of a “New Uzbekistan.”

Keywords: interethnic relations, philosophy, tolerance, harmony, social stability, intercultural dialogue, New Uzbekistan, identity, social integration, national policy.

KIRISH

Mustaqillik yillarida O‘zbekiston jamiyatining ijtimoiy-falsafiy rivojida millatlararo totuvlik va bag‘rikenglik masalasi alohida e‘tiborga sazovor bo‘ldi. Chunki respublikamiz ko‘p millatli, turli madaniyat va din vakillari birgalikda yashaydigan o‘ziga xos ijtimoiy makondir. Bu xilma-xillik, bir tomondan, ijtimoiy boylik manbai bo‘lsa, ikkinchi tomondan, ijtimoiy munosabatlar tizimida muvozanat va hamjihatlikni ta‘minlash zaruratini keltirib chiqaradi. Shu boisdan ham millatlararo munosabatlarni falsafiy tahlil qilish – zamonaviy O‘zbekiston ijtimoiy barqarorligi va ma‘naviy yuksalishining muhim nazariy asosini tashkil etadi.

Millatlararo totuvlik g‘oyasi O‘zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti Islom Karimov tomonidan ishlab chiqilgan “Tinchlik va barqarorlik – taraqqiyot garovi” tamoyili bilan uzviy bog‘liqdir. Bu siyosiy-falsafiy yondashuv mustaqillik yillarida davlat siyosatining asosiy ustunlaridan biriga aylandi. Shuningdek, hozirgi davrda Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida olib borilayotgan “Yangi O‘zbekiston – yangicha tafakkur” konsepsiyasi ham millatlararo hamjihatlikni mustahkamlash, turli millat va elat vakillarining huquqiy hamda ma‘naviy tengligini ta‘minlashga qaratilgan islohotl

Bugungi globallashuv davrida millatlararo munosabatlar masalasi nafaqat siyosiy, balki falsafiy tahlilni ham talab qilmoqda. Chunki turli millat vakillari o‘rtasidagi o‘zaro hurmat, muloqot va hamkorlik madaniyati insoniyat sivilizatsiyasining eng yuksak qadriyatlari – insonparvarlik, adolat va tinchlik bilan chambarchas bog‘liqdir. Falsafiy yondashuv shundan iboratki, millatlararo totuvlik nafaqat ijtimoiy siyosat natijasi, balki inson ongining, axloqiy qadriyatlarining, ma‘naviy dunyoqarashning ifodasidir.

O‘zbekiston tajribasi shuni ko‘rsatadiki, millatlararo totuvlikni ta‘minlashda ma‘naviyat, ta‘lim, madaniyat va ijtimoiy institutlarning roli beqiyosdir. Shu nuqtayi nazardan, ushbu maqolada mustaqillik davridagi millatlararo munosabatlarning ijtimoiy-falsafiy mohiyati, ularning milliy g‘oya va umuminsoniy qadriyatlar bilan uyg‘unligi tahlil qilinadi.

1. Millatlararo munosabatlarning falsafiy mohiyati

Falsafiy nuqtayi nazardan millatlararo munosabatlar — bu insoniyatning ijtimoiy birlikka, totuvlikka va adolatli jamiyat qurishga intilishining ko‘rinishidir. Forobiy “Fozil shahar ahli” asarida turli millat va elat vakillari bir-birini tushunishi, o‘zaro hurmatda yashashi orqali jamiyat “fozil” maqomga erishadi, deya ta‘kidlaydi[2, b. 58]. Kant esa “Umumjahon tinchlik loyihasi” asarida millatlararo totuvlikni insoniyatning axloqiy takomili bilan bog‘laydi[3, b. 41]. Shu ma‘noda, millatlar o‘rtasidagi munosabatlar — bu faqat siyosiy jarayon emas, balki ma‘naviy va axloqiy uyg‘unlikning falsafiy muammosidir.

Mustaqillikdan keyingi davrda O‘zbekiston jamiyatida “ko‘p millatli birlik” g‘oyasi nafaqat siyosiy, balki falsafiy-ma‘naviy qadriyat sifatida shakllandi.

2. Mustaqillik davrida millatlararo totuvlik siyosatining shakllanishi

O‘zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti Islom Karimov “O‘zbekiston XXI asr bo‘sag‘asida” asarida “millatlararo totuvlik — bu bizning eng katta boyligimizdir” deya ta‘kidlagan[4, b. 96]. Shu davrda davlat siyosati har bir millat vakilining tili, madaniyati, urf-odatlarini hurmat qilinishiga yo‘naltirildi.

O‘zbekiston Konstitutsiyasida “barcha fuqarolar irqi, tili, dini va millatidan qat‘i nazar teng huquqlidir” degan prinsip[5, modda 18] millatlararo barqarorlikning huquqiy asosi bo‘lib xizmat qildi.

Shu bilan birga, “Do‘stlik uylari”, “Millatlararo madaniyat markazlari”, “O‘zbekiston xalqaro madaniyatlar festivali” kabi tashabbuslar millatlararo do‘stlikni mustahkamladi.

3. Millatlararo bag‘rikenglikning ma‘naviy-falsafiy asoslari

Islom dini, turkiy va o‘zbek falsafiy merosi bag‘rikenglikni insoniy kamolotning asosi sifatida ko‘rsatadi. Alisher Navoiy “Mahbub ul-qulub”da insonlar orasidagi totuvlikni ilohiy qadriyat sifatida talqin etadi[6, b. 121].

Bugungi O‘zbekiston jamiyatida bag‘rikenglik — bu faqat murosa emas, balki o‘zga madaniyat va fikrni hurmat qilish orqali o‘zini anglashdir. Bu falsafiy jihatdan “muloqot madaniyati” tushunchasi bilan chambarchas bog‘liq. Martin Buberning “Men va Sen” konsepsiyasi asosida qaralganda, millatlararo munosabatlar — bu “boshqa”ni dushman emas, balki inson sifatida qabul qilish holatidir[7, b. 84].

4. Millatlararo birlikning ijtimoiy-falsafiy ahamiyati

Millatlararo totuvlik ijtimoiy barqarorlik, siyosiy ishonch va madaniy uyg'unlikni ta'minlaydi. Hozirgi kunda O'zbekistonning "Yangi O'zbekiston — yangi tafakkur" konsepsiyasi millatlararo hamjihatlikni milliy g'oya darajasiga ko'tardi.

Prezident Shavkat Mirziyoyev "Yangi O'zbekiston strategiyasi" asarida shunday deydi:

"Millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglik — bu bizning kelajagimizning poydevoridir"[8, b. 33].

Demak, millatlararo munosabatlarning falsafiy mohiyati — insoniyatni yagona qadriyatlar, umumiy ezgulik va o'zaro hurmat tamoyillari asosida birlashtirishdadir.

5. Xulosa

Mustaqillik yillarida O'zbekiston millatlararo totuvlik siyosatini falsafiy asosga qurdi. Bu jarayon insonparvarlik, vijdon erkinligi va madaniy xilma-xillikni uyg'unlashtirgan yangi ijtimoiy ongni shakllantirdi.

Falsafiy tahlil shuni ko'rsatadiki, millatlararo munosabatlarning barqarorligi — bu faqat siyosiy yutuq emas, balki insoniyatning ma'naviy yuksalish darajasidir. Shu bois, millatlararo totuvlik falsafasi kelajakda ham O'zbekiston taraqqiyotining poydevori bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Мирзиёев Ш.М. *Инсон қадри учун*. - Toshkent: O'zbekiston, 2021. 320 b.
2. Forobiyus A. *Fozil shoag ahli*. - Toshkent: Fan, 1993 Yil. 128 b.
3. Kant I. *Zum ewigen Frieden*. — Berlin: Akademie Verlag, 1968. — 102 p.
4. Каримов И.А. *Ўзбекистон XXI аср бўсағасида*. - Toshkent: O'zbekiston, 1997. 256 b.
5. *Ўзбекистон Республикаси Конституцияси*. - Toshkent: Adolat, 2023. 78 b.
6. Навоий А. *Маҳбуб ул-қулуб*. - Toshkent: Fan, 2000 Yil. 192 b.
7. Buber M. *Ich und Du*. — Leipzig: Insel Verlag, 1923. — 146 p.
8. Мирзиёев Ш.М. *Янги Ўзбекистон стратегияси*. - Toshkent: O'zbekiston, 2022. 304 b.